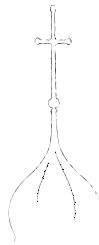

Τό μυστήριο τῆς πίστες

Μητροπολίτης Ἰλαρίων Ἀλφέγιεφ

Τό μυστήριο τῆς πίστεως

Εἰσαγωγή στήν Ὀρθόδοξη Θεολογία

Μετάφραση
Ἀγγελική Πελωριάδου

Ἐπιμέλεια ἔκδοσης
Βασίλης Ἀργυριάδης

Ἐν πλῶ

Τίτλος πρωτοτύπου: ТАИНСТВО ВЕРЫ,

Введение в православное богословие

© (Γιά τήν έλληνική έκδοση) Έκδόσεις Έν πλῶ

Κολοκοτρώνη 49, Αθήνα 105 60

Τηλ.: 210 3226343 - Fax: 210 3221238

e-mail: info@enploeditions.gr

www.enploeditions.gr

Α΄ έκδοση: Μάρτιος 2011

ISBN: 978-960-6719-92-9

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος Μητροπολίτου Διοκλείας Καλλίστου (Ware).....	11
Πρόλογος τοῦ συγγραφέα.....	15

I. Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΙΣΤΗΣ

Κλήση.....	27
Ποικίλες ὁδοί.....	31
Ἡ φιλοσοφία ἀναζητᾶ τόν Ποιητή τοῦ παντός.....	35
Ἡ ἐκ Θεοῦ ἀποκεκαλυμμένη θρησκεία.....	39

II. ΘΕΟΣ

Ἐτυμολογία τῆς λέξης «Θεός».....	49
Ὄνόματα τοῦ Θεοῦ.....	53
Ἰδιότητες τοῦ θείου.....	59
Κατάφαση καί ἀπόφαση.....	62

III. ΤΡΙΑΣ

Τό μυστήριο τῆς Τριάδος.....	73
Τριαδολογική ὀρολογία.....	76
Ἡ πληρότης τῆς θείας ζωῆς ἐν τῇ Τριάδι.....	79

IV. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

Ὁ δημιουργός Θεός.....	91
Ἄγγελοι.....	94

Ἡ προέλευση τοῦ κακοῦ.....	98
Σύμπαν.....	103

V. ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου.....	119
Εἰκόνα καί ὁμοίωση.....	121
Ψυχή καί σῶμα.....	125
Ἡ ζωή τῶν πρώτων ἀνθρώπων πρό τῆς πτώσεως.....	130
Ἡ πτώση στήν ἁμαρτία.....	135
Ἐξάπλωση τῆς ἁμαρτίας.....	141
Ἀναμονή τοῦ Μεσσία.....	145

VI. ΧΡΙΣΤΟΣ

Ὁ Νέος Ἀδάμ.....	155
Ὁ Χριστός τοῦ Εὐαγγελίου: Θεός καί Ἄνθρωπος.....	157
Ὁ Χριστός τῆς πίστεως: δύο φύσεις.....	161
Οἱ δύο θελήσεις τοῦ Χριστοῦ.....	168
Λύτρωση.....	169

VII. ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ.....	187
Ὁ οὐρανός στή γῆ.....	190
Ἰδιότητες τῆς Ἐκκλησίας.....	194
Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας.....	199
Ἡ γυναίκα στήν Ἐκκλησία.....	206
Ἡ Θεοτόκος καί οἱ ἅγιοι.....	209
Οἱ εἰκόνες καί ὁ σταυρός.....	214

VIII. ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Μυστηριακή ζωή.....	227
Βάπτισμα.....	230
Χρίσμα.....	237
Εὐχαριστία.....	240
Μετάνοια.....	255
Εὐχέλαιο.....	261
Γάμος.....	265
Ἱερωσύνη.....	271
Μοναχισμός.....	275

IX. ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Θεία λατρεία.....	293
Ἡ γλῶσσα τῆς λατρείας.....	297
Σιωπή.....	302
Νήψη.....	307
Ἔργασία τοῦ νοῦ.....	311
Προσευχή καί θεολογία.....	322
Καρποί τῆς προσευχῆς.....	325

X. ΘΕΩΣΗ

Θεοπτία.....	343
Ἡ μεταμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου.....	351

XI. Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ ΑΙΩΝΟΣ

Τό τέλος τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας.....	367
Ἡ ψυχή μετά τόν θάνατο.....	374
Προσευχή γιά τούς κεκοιμημένους.....	378

Ἡ Ἀνάσταση τῶν νεκρῶν.....	384
Τό φοβερό κριτήριον.....	388
Ἄδης.....	394
Παράδεισος. Τό βασίλειον τῶν Οὐρανῶν.....	403
Βασικῆς συντηρήσεις.....	414
Σημειώσεις.....	415
Βιβλιογραφικός πίνακας τῶν κειμένων πού παρατίθενται στό τέλος κάθε κεφαλαίου.....	433

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΔΙΟΚΛΕΙΑΣ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ (WARE)

Είναι μεγάλη χαρά για μένα να χαιρετήσω τή νέα έκδοση του βιβλίου του επισκόπου Ίλαρίωνος «Τό μυστήριο τής πίστεως». Αποτελεί θαυμάσια εισαγωγή στή χριστιανική διδασκαλία, εὐχή και λατρεία, ἀρμόζουσα τόσο σέ ὀρθόδοξους, ὅσο και μή ὀρθόδοξους ἀναγνώστες. Τό βιβλίο εἶναι βαθύ και συγχρόνως προσιτό, γραμμένο κατά τό ἀγιοπατερικό πνεῦμα, πιστό στήν Παράδοση και ἀνοιχτό στό μέλλον.

Κατά τή συγγραφή αὐτοῦ τοῦ βιβλίου ὁ ἐπίσκοπος Ίλαρίων βασίστηκε στήν προσωπική του πλούσια ἐμπειρία ποιμαντικῆς, ἐπιστημονικῆς και διαχριστιανικῆς δραστηριότητος. Γεννήθηκε τό 1966 στή Μόσχα και ἀπό τήν παιδική του ἡλικία ἀνετράφη στούς κόλπους τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Σέ ἡλικία εἴκοσι ἐτῶν ἔλαβε τό ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης. Μετά ἀπό ἀρκετά χρόνια ποιμαντικῆς διακονίας στή Λιθουανία, κατά τά ἔτη 1991-1993 δίδαξε στά ἐκκλησιαστικά σχολεῖα τῆς Μόσχας. Πέρασε τά ἐπόμενα δύο ἔτη (1993-1995) στήν Ὁξφόρδη, ὅπου εἶχα τή χαρά νά εἶμαι ὁ ἐπιστημονικός του καθοδηγητής. Πόσα πολλά διδάχθηκα ἀπό τίς συζητήσεις μας! Οὐδέποτε, οὔτε πρῖν, οὔτε μετά ἀπό αὐτόν δέν εἶχα μαθητή τόσο προσηλωμένο στήν ἐπιστημονική ἐργασία και ἱκανό σέ τόσο σύντομο διάστημα νά τελειώσει τή διδακτορική του διατριβή, ἡ ὁποία τό 2000 ἐκδόθηκε ἀπό τόν ἐκδοτικό οἶκο Oxford University Press ὑπό τήν ἐπωνυμία «Ὁ ὁσιος Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος και ἡ ὀρθόδοξη Παράδοση». Ὦντας στήν Ὁξφόρδη, μάθαινε ἐπίσης τή συριακή γλώσσα μέ τόν δρ Σεβαστιανό Μπρόκ, γεγονός τό ὁποῖο ὀδήγησε στή δημοσίευση ἀπό τόν ἀμερικανικό ἐκδοτικό οἶκο Cistercian Publi-

cations του δευτέρου βιβλίου του στην αγγλική γλώσσα: «Ὁ πνευματικός κόσμος τοῦ ὁσίου Ἰσαάκ τοῦ Σύρου». Καί ὁ Συμεών καί ὁ Ἰσαάκ εἶναι μυστικοί συγγραφεῖς καί ὁ ἐπίσκοπος Ἰλαρίων τρέφει ἰδιαίτερη ἀγάπη πρὸς τή μυστική θεολογία, πράγμα γιὰ τό ὅποιο γρήγορα θά πειστοῦν οἱ ἀναγνώστες τοῦ παρόντος βιβλίου.

Ἐπιστρέφοντας στή Ρωσία, ὁ ἐπίσκοπος Ἰλαρίων ἐργάστηκε γιὰ ἕξι χρόνια (1995-2001) στό τμήμα τῶν ἐξωτερικῶν ἐκκλησιαστικῶν σχέσεων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας. Ταξίδευε πολύ, συμμετέχοντας σέ διάφορα διαχριστιανικά συνέδρια. Κατά τή διάρκεια ὅλου αὐτοῦ τοῦ χρονικοῦ διαστήματος ἐξακολούθησε νά γράφει σοβαρά θεολογικά ἔργα ἐπί θεμάτων, ὅπως: «Βίος καί διδασκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου» (γιὰ αὐτό τό βιβλίο τιμήθηκε μέ τόν τίτλο τοῦ διδάκτορα θεολογίας τοῦ Ὁρθόδοξου Θεολογικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Ἁγίου Σεργίου στό Παρίσι), «Χριστός-Νικητής» καί «Τό ἱερό μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας. Εἰσαγωγή στήν ἱστορία καί τήν προβληματική τῶν ὀνοματολογικῶν ἐρίδων».

Ἀφοῦ χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος τόν Ἰανουάριο τοῦ 2002, διορίστηκε ἐπικεφαλῆς τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ρωσικῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας στούς εὐρωπαϊκούς διεθνείς ὀργανισμούς στίς Βρυξέλλες μέ τόν τίτλο τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Ποντόλσκ. Τό 2003 διορίστηκε ἐπίσκοπος Βιέννης καί Αὐστρίας. Μεγάλοι ἱεράρχες τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ὅπως ὁ Μέγας Βασίλειος καί ὁ μακάριος Αὐγουστίνος Ἰππῶνος συνδύασαν ἐπιτυχῶς τά διοικητικά καί ποιμαντικά καθήκοντα μέ τήν ἐπιστημονική καί συγγραφική δραστηριότητα. Τό ἴδιο ἄς γίνει δυνατό καί γιὰ τόν ἐπίσκοπο Ἰλαρίωνα!

Τό βιβλίο «Τό μυστήριο τῆς πίστεως» χαρακτηρίζεται ἀπό ὀλοκληρωμένη, καθολική ὀπτική. Γιὰ τόν συγγραφέα

δέν υπάρχει διαφορά μεταξύ θεολογίας και πνευματικότητας, μεταξύ δόγματος και προσωπικής εμπειρίας, μεταξύ πίστεως και προσευχής: όλα αυτά μαζί συναποτελούν ένα μοναδικό αδιάλυτο σύνολο. Ὁ ἐπίσκοπος Ἰλαρίων εἶναι σύμφωνος μέ τό ρητό τῶν ἀγίων Πατέρων, ὅτι «θεολόγος εἶναι ἐκεῖνος πού προσεύχεται ἀληθινά». Δέν τόν ἀπασχολεῖ μόνο ἡ ἀνάλυση (μέ ἀφηρημένο, «σχολαστικό» ὕφος) αὐτοῦ πού πιστεύουν οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοί. Ἀγωνίζεται νά παρουσιάσει τήν ὀρθόδοξο διδασκαλία μέ προσωπικό, πρακτικό καί δυναμικό τρόπο, νά τήν παρουσιάσει ὡς τρόπο ζωῆς. Ὁ ἅγιος Φιλάρετος, μέγας μητροπολίτης Μόσχας τοῦ 19ου αἰῶνα, ἔλεγε ὅτι τό Σύμβολο τῆς Πίστεως ἀνήκει σέ αὐτούς πού ζοῦν σύμφωνα μέ αὐτό. Ἀκριβῶς μέ αὐτό τό πνεῦμα ἔχει γραφεῖ τό παρόν βιβλίο.

Ἐνα ἀπό τά πιό ἐλκυστικά χαρακτηριστικά αὐτοῦ τοῦ βιβλίου εἶναι τό ὅτι τό κείμενό του εἶναι πλούσια διακοσμημένο μέ χωρία ἀπό τά ἔργα τῶν Πατέρων καί συγχρόνων θεολόγων. Ὁ ἐπίσκοπος Ἰλαρίων μᾶς παρουσιάζει τήν Παράδοση τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολῆς σέ ὅλο τόν πλοῦτο καί τή δημιουργική της ποικιλία.

Ἡ ἀληθινή θεολογία, ὅπως ὑποστηρίζει ὁ ἐπίσκοπος Ἰλαρίων εἶναι ἀδύνατη χωρίς συναίσθημα καταπλήξεως. Σύμφωνα μέ τά λόγια τοῦ Ἄλμπερτ Ἀινστάιν, «ὁ ἄνθρωπος πού ἔχασε τή δυνατότητα νά ἐκπλήσσεται καί νά νιώθει δέος εἶναι νεκρός». Εἶθε τό παρόν βιβλίο νά διεγείρει σέ πολλούς ἀναγνώστες αὐτή τή ζωογόνο δυνατότητα νά καταπλήσσονται καί νά νιώθουν δέος μπροστά στόν Θεό.

*Μητροπολίτης Διοκλείας Κάλλιστος (Ware)
Ὁμότιμος καθηγητής Παν/μίου τῆς Ὁξφόρδης*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Αυτό τό βιβλίό ἤρθε στό φῶς ἐντελῶς τυχαῖα, ὡς ἀποτέλεσμα περιστάσεων πού ἐξελίχθηκαν ἀτυχῶς· θά μπορούσα ἀκόμη νά πῶ, ὡς ἀποτέλεσμα παρεξήγησης. Τότε ἤμουν καθηγητής ὁμιλητικῆς στό ἐκκλησιαστικό σεμινάριο τῆς Μόσχας. Κάποια μέρα, ἀργά τό βράδυ μοῦ τηλεφώνησε στό σπίτι ὁ ἀντιπρύτανης τοῦ σεμιναρίου καί μοῦ εἶπε, ὅτι λόγω αἰφνιδίων μεταθέσεων προσωπικοῦ μοῦ ἀνατίθεται νά διδάξω δογματική θεολογία. Ρώτησα: «Πότε εἶναι ἡ πρώτη μου διάλεξη;». Ὁ ἀντιπρύτανης ἀπάντησε: «Αὔριο τό πρωί». Ἐπομένως, δέν εἶχα καθόλου χρόνο γιά προετοιμασία καί τό ἐπόμενο πρωί πῆγα στή διάλεξη μέ πολύ ἀμυδρή ιδέα περί τοῦ τί πρόκειται νά πῶ στους μαθητές.

Μπαίνοντας στήν αἴθουσα, εἶδα μπροστά μου σαράντα νεαρούς μέ σκυθρωπά καί θλιμμένα πρόσωπα. Προτοῦ ἀρχίσω τή διάλεξη, τούς ρώτησα πού εἶχαν φτάσει τήν τελευταία φορά καί ἄν τούς εἶναι ἐνδιαφέρον τό μάθημα. Εἶπαν ὅτι τό τελευταῖο θέμα ἦταν οἱ «πέντε ιδιότητες τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ», ἀλλά τό μάθημα ἦταν ιδιαίτερα ἀδιάφορο, ψυχρό, ἀπωθητικό καί δέν ξέρουν γιατί χρειάζεται νά διδάσκονται τέτοια μαθήματα. Μίλησα στους φοιτητές (αὐτό ἦταν καθαρός αὐτοσχεδιασμός), γιά τή δική μου ὀπτική σχετικά μέ τή δογματική. Εἶπα ὅτι, ὅπως μοῦ φαίνεται, ἡ δογματική θεολογία θίγει τά βασικότερα ζητήματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἀπαντᾷ σέ ἐρωτήσεις-κλειδιά, ὅτι στό δόγμα βασιζέται ὅλη ἡ ζωή τῆς Ἐκκλησίας, ἀπό αὐτά διαπνέεται ἡ λατρεία, αὐτά βρίσκονται στή βάση τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς, τοῦ μυστικισμοῦ, τῆς πνευματικότητος. Ὅλα αὐτά γιά τούς φοιτητές ἦταν νέα καί ἀσυνήθι-

στα. Στο τέλος τῆς διάλεξης τὰ πρόσωπά τους εἶχαν φωτιστεῖ ἀρκετά καί ἔνιωσα ὅτι φάνηκε κάποια ἐλπίδα γιά ἐπιτυχία.

Κατόπιν μοῦ ἔδωσαν τό ἐγχειρίδιο, σύμφωνα μέ τό ὁποῖο οἱ φοιτητές διδάσκονταν δογματική θεολογία καί μέ τό ὁποῖο ἔπρεπε νά κάνω τό μάθημά μου. Ὅλη ἡ διδασκαλία περί Θεοῦ ἀναλυόταν ἐκεῖ κατ' ἀντιστοιχία μέ μεσαιωνικά σχήματα. Χωριζόταν στά ἐπόμενα θέματα: ἑπτά ιδιότητες τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ (ἡ ἀπειρία, τό ἀγέννητον, τό ἀνενδεές, ἡ ἀμετρία, ἡ πανταχοῦ παρουσία, ἡ αἰωνιότης, τό ἀναλλοίωτον, ἡ παντοδυναμία), οἱ δύο ιδιότητες τοῦ νοός τοῦ Θεοῦ (παντογνωσία, πανσοφία), οἱ πέντε ιδιότητες τοῦ θεϊκοῦ θελήματος (ἐλευθερία, ἀγιότης, ἀγαθότης, ἀλήθεια, δικαιοσύνη). Σύμφωνα μέ αὐτή τή μέθοδο ἀναλύονταν καί τὰ ὑπόλοιπα θέματα. Τό ἀξίωμα τοῦ Χριστοῦ χωριζόταν σέ προφητικό, ἀρχιερατικό καί βασιλικό. Ὑπογραμμίζόταν ὅτι τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας «δέν εἶναι οὔτε λιγότερα οὔτε περισσότερα ἀπό ἑπτά»· κάθε μυστήριο θεσπίστηκε ἀπό τόν ἴδιο τόν Χριστό. Γιά τήν πραγματοποίηση κάθε μυστηρίου ἀπαιτοῦνται τρία πράγματα: ὕλη, χειροτονημένος ἱερέας καί ἐκφώνηση τῶν διατυπώσεων πού ἐκτελοῦν τό μυστήριο. Ὅλο τό μάθημα τῆς δογματικῆς θεολογίας τελείωνε μέ τήν περιγραφή τῆς Φοβερᾶς Κρίσεως καί τῶν αἰωνίων βασάνων τῶν ἀμαρτωλῶν στόν ἅδη.

Βλέποντας αὐτό τό ἐγχειρίδιο, κατάλαβα ὅτι μέ τέτοια μέθοδο δέν θά μπορέσω νά διδάξω δογματική. Ἀποφάσισα ὅτι θά χτίσω τό μάθημά μου μέ αὐτά τὰ θέματα πού συναντῶνται στά ἔργα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί ὄχι μέ σχολαστικά σχήματα. Ἄρχισα μέ τό ζήτημα τῆς πίστεως: γιατί πιστεύουμε στόν Θεό; Πῶς ὁ ἄνθρωπος προσέρ-